

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата психологічних наук, доцента,

завідувача кафедри психології

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Олени Вікторівни Никоненко

на дисертацію Нагорняка Юрія Васильовича

«Соціально-психологічні чинники сексуальних стосунків у парі в

ситуації війни», представлену до захисту

на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05- соціальні

та поведінкові науки за спеціальністю 053 «Психологія»

Актуальність обраної проблематики виконаної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Здорові сексуальні стосунки в парі є однією з важливих передумов повноцінної самореалізації людини у сфері партнерських та сімейних взаємин. Вони слугують задоволенню сексуальних потреб, реалізації функції продовження роду, а також потреби у безпечній прив'язаності та емоційній близькості. Здатність створювати й підтримувати стабільні та тривалі партнерські стосунки свідчить про зрілість та здоров'я психіки. Ситуація війни, у якій перебуває населення нашої країни, вносить свої корективи та може стати справжнім випробуванням, ненормативною кризою для багатьох пар. Війна порушує звичний спосіб існування людини, і перевірені часом моделі інтимних стосунків ризикують стати неактуальними. За таких умов, а також з огляду на контекст національної резильєнтності та необхідність післявоєнного відновлення, особливо актуальною постає проблема дослідження чинників сексуальних стосунків у парі та напрацювання методів збереження й відновлення сексуального благополуччя.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри психології Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» «Психологічні проблеми професійної підготовки та

самореалізації фахівців різних галузей практики» (номер державної 21 реєстрації 0116U00750); «Психологія особистісного та професійного становлення фахівців різних галузей практики в кризових умовах» (номер державної реєстрації 0124U003861). Тему наукового дослідження затверджено Вченою радою Університету «КРОК» (протокол № 7 від 16 червня 2022р.; протокол № 1 від 28 серпня 2025).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дослідження є чітким і логічним і розгортається відповідно до визначених мети та завдань дослідження, результати виконання яких викладено в тексті дисертації, що має чітку структуру, складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі висвітлено актуальність дослідження, охарактеризовано його стан у сучасній науці, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, а також наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

У першому розділі роботи проведено теоретичний аналіз проблеми сексуальних стосунків у парі в умовах ситуації війни. Дослідження охоплює психологічні, психоаналітичні, соціокультурні, нейробіологічні до розуміння природи інтимно-сексуальних і міжособистісних стосунків у парі, феноменів сексуальності та любові. Концептуалізовано поняття гетеросексуальної пари як інтимно-сексуальної системи – об'єднання двох людей протилежної статі з метою реалізації сексуальної функції та потреби у прив'язаності, які перебувають під двостороннім впливом афектів, потягів, очікувань та зобов'язань. Міжособистісні стосунки у парі розглянуто як особливий вид мікросоціальної взаємодії, що розгортається навколо ядра любові та еротичного бажання в амбівалентному поєднанні з імпульсами агресії, який характеризується взаємною прив'язаністю, вибірковістю сприйняття, емоційною насиченістю та актуалізацією раннього несвідомого досвіду в контексті соціально-рольової взаємодії чоловіка і жінки. Сформовано погляд

на сексуальні стосунки у парі як спосіб реалізації сексуального потенціалу людини в міжособистісній взаємодії пари, що слугує задоволенню фундаментальних сексуальних потреб партнерів і виражається через сексуальну комунікацію, інтимність та тілесну близькість. Сексуальне благополуччя особистості визначено як внутрішню репрезентацію та водночас суб'єктивну оцінку власного сексуального досвіду; як інтегруючий показник успішності реалізації індивідом сексуального потенціалу в стосунках пари та міру задоволення сексуальної потреби.

Другий розділ дисертації емпіричному дослідженню чинників сексуальних стосунків у парів в умовах ситуації війни. В розділі представлено опис методологічної бази дослідження, зокрема, розглянуто призначення, опис шкал та психометричні характеристики україномовних версій наступних опитувальників: Вісбаденський опитувальник позитивної психотерапії WIPPF, статево-рольовий опитувальник С. Бем BSRI, шкала сприйнятого стресу PSS-10, опитувальник діадного копінгу DCI, шкала тривоги та депресії HADS, опитувальник суб'єктивного сексуального благополуччя В. Гупаловської. Інтерпретація результатів порівняльного та кореляційного аналізу дала можливість виділити салютогенні та патогенні чинники сексуальних стосунків у парі в ситуації війни. До салютогенних віднесено: високі рівні розвитку первинних (емоційно-орієнтованих) та вторинних (когнітивно-поведінкових) актуальних здібностей за методом позитивної психотерапії, з опорою у реалізації сексуальних стосунків на здібності «Любов», «Сексуальність», «Обов'язковість», «Пунктуальність», «Відкритість», «Пунктуальність», «Слухняність»; опора у стосунках на моделі позитивного самоствавлення (Я-концепція), що сформовані за зразком одночасно материнського та батьківського ставлення в дитинстві, позитивна модель ставлення до партнера (Ти-концепція); високі рівні фемінності та маскулінності одночасно (андрогінна модель статево-рольової ідентичності); високі рівні позитивного діадного копінгу в парі, з акцентом на емоційно-орієнтованих формах підтримувального діадного копінгу та спільному

діадному копінгу; використання сфери соціальних контактів для пропрацювання стресової напруги.

Факторний аналіз показав 6-факторну структуру моделі соціально-психологічних чинників сексуальних стосунків у парі в ситуації війни, які знаходяться на трьох рівнях реальності пари: міжособистісному (Синергія пари), особистісному (Інтимність, «Ерос», Соціальна зрілість) та ситуативному (Життєві виклики).

У третьому розділі роботи представлено авторську програму психологічної допомоги у відновленні сексуального благополуччя парам, які зазнали погіршення сексуального життя в умовах ситуації війни. Програма розрахована на 12 модулів групової роботи, тривалістю кожного по 3 години; загальний обсяг курсу становить 36 годин. Можливий як очний, так і онлайн формат проведення занять. Кількість учасників в групі – 10–12 осіб. Методологічну основу програми становлять психотерапевтичні методи з науково-доведеною ефективністю. Інтегративне поєднання методів дає змогу працювати з сферою сексуальних стосунків на когнітивно-поведінковому (метод секстерапії), культурно-концептуальному (метод позитивної психотерапії) та глибинно-психологічному (метод кататимно-імагінативної психотерапії) рівнях. У висновках дисертації узагальнено основні результати дослідження, відображено ступінь виконання поставлених завдань, сформульовано перспективи подальших наукових розвідок.

Дисертація Нагорняка Юрія Васильовича виконана на належному науковому рівні. Дисертантка продемонструвала самостійність у розробленні актуальної наукової проблеми, здійснила теоретичне узагальнення та отримала значущі емпіричні результати, що мають наукову новизну, практичну значущість і відкривають перспективи подальших наукових пошуків.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, обґрунтованих за результатами дисертації, визначається тим, що в роботі вперше зрозуміто комплексну теоретичну модель чинників сексуальних

стосунків у парі в умовах ситуації війни: успішність реалізації сексуальних стосунків (сексуальне благополуччя) визначається взаємодією ситуативних (обставини ситуації війни та спричинені ними психоемоційні стани), особистісних (індивідуальні психологічні особливості, статево-рольова ідентичність, сексуальний сценарій) та діадичних (форми діадного копіngu, якість стосунків у парі) чинників. Запропоновано теоретичну модель, що пояснює формування та циклічне підтримання сексуальних дисфункцій за рахунок поєднання впливу зовнішнього стресу та стресу, викликаного погіршенням стосунків у парі. Розроблено програму психологічної допомоги у відновленні сексуального благополуччя, що враховує вплив умов ситуації війни: терапевтичні фокуси програми спрямовані на посилення здібностей до саморегуляції, розвиток навиків позитивного діадного копіngu, розвиток здібності до любові; розширення стереотипних концепцій статево-рольової ідентичності, пізнання особливостей власної сексуальності; психоедукацію адаптивних моделей сексуальної взаємодії, покращення гнучкості сексуального сценарію.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні теоретичні моделі – модель взаємозв'язку стресу та психогенних сексуальних дисфункцій у парі та модель чинників сексуальних стосунків в умовах війни можуть бути використані в практичній діяльності психологів, що працюють із проблематикою сексуальних стосунків для якісної та цілісної діагностики причин порушень сексуального функціонування пари та визначення першочергових фокусів психотерапевтичних інтервенцій. Запропонована за результатами емпіричного дослідження диференціація салютогенних та патогенних чинників сексуальних стосунків може бути орієнтиром в визначенні зон розвитку при роботі з парами з метою профілактики сексуального благополуччя. Представлена комплексна програма психологічної допомоги у відновленні сексуального благополуччя в умовах війни є готовим інструментом для практичного використання в психологічних, реабілітаційних центрах, навчальних закладах, а також груповій роботі

приватних психологів.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Можна констатувати відсутність порушень академічної доброчесності при викладенні результатів дисертаційного дослідження, наявність посилань за текстом дисертації на всі положення, що не є авторськими і задіяні як на теоретичному, так і емпіричному етапах дослідження. Ці висновки підтверджують результати перевірки рукопису дисертації Нагорняка Ю.В. за автоматизованою системою «Plagiarism».

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Оцінюючи загалом позитивно проведене дисертаційне дослідження та отримані результати, вважаємо за доцільне окреслити деякі дискусійні моменти й висловити окремі зауваження та побажання щодо змісту роботи:

1. Автор у визначенні сексуальних стосунків керується психоаналітичним трактуванням цього поняття. Для більш комплексного дослідження теми, автору слід було б проаналізувати гуманістичний, екзистенційний підходи до міжособистісних стосунків у парі та довести перевагу психоаналітичного підходу у формулюванні провідних визначень у дисертаційному дослідженні.

2. Автором не було здійснено порівняльний аналіз зарубіжних та вітчизняний підходів до стосунків у парі та соціально-психологічних чинників, що впливають на їх характер та розвиток.

3. Автором здійснений факторний аналіз, що дав можливість згрупувати чинники міжособистісних стосунків у парі, натомість не визначено переважаючий фактор та провідні чинники.

4. Результати формувального експерименту підтверджують ефективність запропонованої програми психологічної допомоги з відновлення сексуального благополуччя. Разом із тим, було б доцільно детальніше окреслити напрями практичного застосування отриманих результатів – зокрема, які саме компоненти програми є найбільш ефективними для осіб з різних рівнем сексуального благополуччя.

Зауваження та побажання загалом не знижують загальну позитивну оцінку проведеного наукового дослідження, його теоретичну та практичну цінність. Вважаємо, що дослідження є завершеним та цілісним, таким, що визначається науковою новизною, теоретичним та практичним значенням і безумовно є важливим для наступних досліджень.

Загальний висновок

Актуальність наукового дослідження, наукова новизна, самостійність та завершеність, теоретична та практична цінність отриманих результатів дозволяють дійти наступного загального висновку: дисертаційна робота Нагорняка Юрія Васильовича «Соціально-психологічні чинники сексуальних стосунків у парі в ситуації війни» цілком відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор –Нагорняк Юрій Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент

кандидат психологічних наук, доцент,

завідувач кафедри психології

ВНЗ «Університет економіки

та права «КРОК»

 Олена Никоненко

 Олександр Карановська
засвідчук
Директор департаменту кадрів Вищого навчального закладу
«Університет економіки та права «Крок»
«26» 12 2025 р.